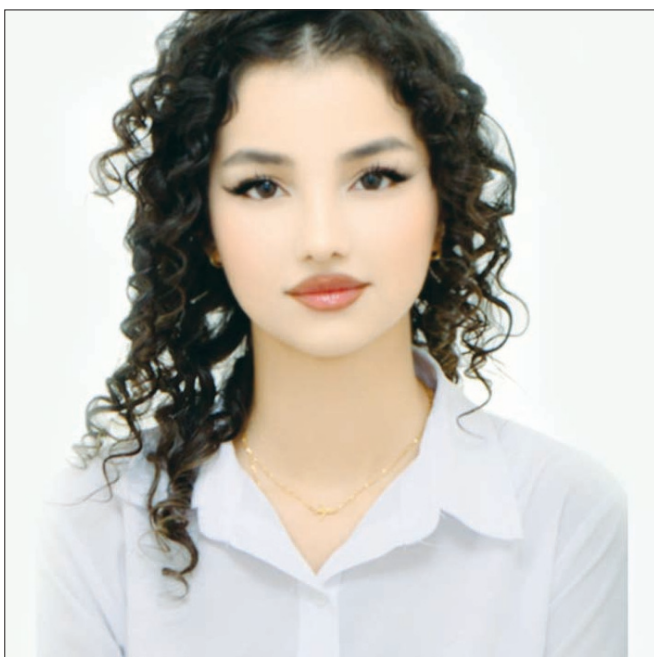

“Niyə bir körpə uşaq əzasız dünyaya gəlib?”

Azərbaycanlı gənc anatomiyanı asanlıqla öyrədən robot ixtira edib

Son illərdə gənclərimiz arasında elmi biliklərə, elmi-tədqiqatlara marağın artmasının şahidi oluruq. Şagirdlərimiz elmlə maraqlanırlar, axtarırlar, nufuzlu alimlərimizdən məsləhətlər alırlar və ölkə elminin gələcək təmsilçiləri olmaq yolunda ilk addımlarını atırlar.

Şagirdlərimizin elm yolunda bu cür titrək addımlarını dəstəkləmək isə təhsil sistemi qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir. Məhz hərtərəfli dəstək sayəsində gənclərimizin dünya elm müsabiqələrində əldə etdiyi uğurlardan bəhs edə bilərik.

Belə istedadlı gənclərimizdən biri – Bakıdakı Namiq Həmzəyev adına 238 nömrəli tam orta məktəbin məzunları Gülarə Əli qızı Həsənovadır.

Gülarə Həsənova Çexiya Respublikasının paytaxtı Praqa şəhərində bu ölkənin Səhiyyə Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə keçirilən “Global Evidence Summit” (GES – Qlobal Sübut Zirvəsi) adlı qlobal sammitdə Azərbaycanı 73 ölkədən seçilən 1848 nəfər arasında tibb ixtisası üzrə tapdığı genetik ideyası ilə təmsil edib.

Əlavə olaraq, tibb sahəsində genetik ideyası ilə yanaşı anatomiyanı bizlərə asanlıqla öyrədən bilən robot ixtira edib. Robot ideyasına görə 2021-ci ildə “Sabahın alimləri” Respublika müsabiqəsində bürünc medalı layiq görülüb və fərqlənmə diplomu ilə təltif olunub.

G.Həsənova həmçinin robototexnika, kibertəhlükəsizlik sahələri üzrə elmi biliklərə, sertifikatlara sahibdir. Harvard, Oksford universitetləri tərəfindən keçirilən esse müsabiqələrindən də nailiyyətləri var.

Gənc istedad elmi axtarırları və hədəfləri barədə fikirlərini bizimlə bölüşür:

– Orta məktəbi bitirdikdən sonra genetik ideyama xarici arenada daha da inkişaf və təkmilləşdirmək qərarına gəldim. Bu səbəblə hazırda elmi biliklərimi inkişaf etdirirəm və biotibbi mühəndislik ixtisasında təhsil almaq istəyirəm. Onu da qeyd edirəm ki, orta məktəbdə təhsil alarkən Azərbaycan Tibb Universiteti, Elm və Təhsil Nazirliyinin Fizika İnstitutu, Genetik Ehtiyatlar İnstitutu, Multikulturalizm Mərkəzi, bir neçə tibbi poliklinikada elmi-tədqiqatlar aparmış və professorlardan yüksək rəylər əldə etmişəm.

Həmçinin mexatronika və proqramlaşdırma, kibertəhlükəsizlik, insan anatomiyası və genlər kimi elmi sahələrlə məşğul olmuşam. Orta məktəbdə təhsil aldığı müddətcə isə Rauf Hacıyev adına 15 nömrəli musiqi məktəbindən kanon və fortepiano alətləri ixtisası üzrə məzun olmuşam. Vətənə, şəhidlərimizə həsr olunmuş bir neçə şeirin müəllifiyəm. İnsanların sağlam həyat yaşamasını istəyirəm və bu mövzuya həvəsimin nəticəsi olaraq müəllifi olduğum “Motivasiya bu günümüz, bu günümüz isə sabahımızdır” adlı kitabım özündə sağlam qidalanma, yuxu rejimi, depressiya, stres və onun sinir sistemi, həmçinin digər orqanlarda yaratdığı zərər, ruh yüksəkliyi yaradan hormonlar və onu aktivləşdirmə metodları, eyni zamanda motivasiyamızı yüksəldəcək mənəvi düşüncələri əks etdirir.

Qeyd edirəm ki, “Global Evidence Summit” (Qlobal Sübut Zirvəsi) ilk tədbirdən 6 il sonra II dəfə Çexiya baş nazirinin müavini, həmçinin səhiyyə naziri olan Vlastimil Valekin himayəsi altında keçirilmiş tibb sahəsində qlobal tərəfdaşlıqların təşviqinə olan bağlılığa dair elmi sübutların, dəlillərin nümayişi, təhsil, iqlim dəyişikliyi və ətraf mühit, sosial müzakirələrə həsr olunmuş böyük elmi sammit idi.

Gülarədən onu elmi fəaliyyətə təşviq edən amillər barədə soruşuruq:

– Hələ VIII sinifdə oxuyarkən Azərbaycan dili müəllimimiz bizə tetra-ameliya (nadir hallarda rast gəlinən irsi xəstəlik) sindromundan əziyyət çəkən Nik Vuyçiq adlı oğlanın həyat hekayəsini danışdı. Nick dünyaya gəldiyi andan əzaları olmayan azyaşlı, lakin həyat eşqini, özünü itirmədən müvəffəqiyyətlər qazanmış gəncə çevrilir. Lakin xarici görkəminə görə dəfələrlə ətrafdakıların tənqidlərinə məruz qalaraq özünü bədbin hiss edirdi. Nikin başına gələnlər mənə kədərli görünürdü. O zamanlar “Niyə bir körpə uşaq əzasız dünyaya gəlib? Görəsən, buna səbəb nələr olub?” – deyərək öz-özümə suallar verirdim. Zoologiya bölməsindəki heyvan orqanizmlərinin iş prinsiplərini oxuyan zaman genetikə ilə konfigurasiya edib yeni bir ideya fikirləşdim. O qədər özümü sevinli hiss edirdim ki, çünki bu ideya genetik xəstəliklərin bəzilərini ana bətnində, yəni embrion dövründə sağalda bilər. İdeyanın məğzi ondan ibarətdir ki, insan orqanizmindəki genlərdə müəyyən problemlər meydana gələ bilər ki, çox vaxt DNT bu problemləri dəşifrələyir.

Bəzi genlər üçün maddələrdən istifadə edərək həmin deşifrəlməni tapa, eyni zamanda da genetik problemi həll edə bilərik. GES təşkilatçısı Milovlas Klugar, həmçinin digər xarici universitetlərin professorları ilə ideyanın məxfiliyini qorumaq şərti ilə müzakirələrim yüksək qiymətləndirilib. Əlavə olaraq ideyama Genetika Ehtiyatlar İnstitutunun İcraçı direktoru Mehrac Abbasov, həmçinin ABS-nin Dyuk Universitetinin professoru da müsbət rəy bildirib, bu ideyanın genetik sahəsində təkmil işlər görəcəyini vurğulayıblar. Qarşıda növbəti yarışmalar, böyük elmi konfranslar var. Bu tədbirlərdə iştirak etməyi hədəfləmişəm.

Oruc MUSTAFAYEV